

Handläggare/enhet

REMISSVAR

Regina Veräjä,

Datum: 2024-04-15

minoritetsspråksamordnare

Kommunfullmäktige

Mottagare: Kulturdepartementet

Ku2023/01197

ku.remissvar@regeringskansliet.se

ku.sna@regeringskansliet.se

Remissvar över slutbetänkande SOU 2023:68 Aivan ko meitä ei olis ollukhaan –
eksklyteerinki ja asimileerinki tornionlaaksolaisista, kväänistä ja lantalaisista.

Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och
lantalaiset.

Ärendet

Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaiset har utrett
den assimileringspolitik som svenska staten och Svenska kyrkan bedrev mot tornedalingar,
kväner och lantalaiset (i utredningen kallad minoriteten) under 1800- och 1900-talen.

Utredningen har renderat i ovan nämnt slutbetänkande SOU 2023:68.

Pajala kommun har tagit del av slutbetänkandet, vilken beskriver den försvenskings- och
assimileringspolitik som minoriteten utsatts för och dess konsekvenser för de direkt berörda
och för efterkommande generationer; språkförlust, frågetecken kring den egna identiteten,
känsla av utanförskap, negativ självbild, sviktande självkänsla.

Remissvar till Kulturdepartementet

Sammantaget anser Pajala kommun att det är viktigt att dels bidra till en försoningsprocess
och en kollektiv upprättelse rörande de historiska händelserna, dels att bidra till att skapa en
långsiktigt hållbar struktur som garanterar minoriteten dess rättigheter idag och i framtiden.

Europarådet har ett flertal gånger uppmanat Sveriges regering att vidta förbättrande åtgärder
när det gäller efterlevnaden av den nationella minoritetspolitiken.

Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, som varje år följer upp den nationella
minoritetspolitiken i Sverige, konstaterar i sin senaste uppföljning att det minoritetspolitiska
arbetet präglas av kortsiktighet och tillfälliga satsningar. ”Vi kan inte se någon positiv
förändring jämfört med kartläggningen 2019”, (Nationella minoriteter och minoritetsspråk,
Minoritetspolitikens utveckling år 2022).

Minoriteten ska dock inte driva förbättringsarbetet själv.

Om förslagen i slutbetänkandet ska genomföras och varaktig förändring åstadkommas krävs tydliga direktiv och stadigvarande avsatta resurser från statligt/nationellt håll, så som det beskrivs i slutbetänkandets punkt 15.2.1 *Ett fortsatt arbete för försoning och upprättelse kräver resurser.*

Pajala kommun stöder slutbetänkandets förslag i sin helhet, det vill säga

- att regeringen tar ansvar för insatser för en fortsatt försoningsprocess (s. 596),
- att regeringen tar ansvar för genomförande av fyra övergripande mål (s. 596-597),
- att regeringen tar ansvar för ytterligare utredning av specificerade frågor (s. 597),
- att nämnda aktörer (s. 598) vidtar åtgärder som utredningen specificerar.

Vidare noterar Pajala kommun särskilt några förslag i slutbetänkandet.

14.7.1 Slutbetänkandets förslag: Regeringen bör skyndsamt genomföra förslagen i det sju år gamla betänkandet Nationella minoritetsspråk i skolan – förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering (SOU 2017:91).

14.8.2 Slutbetänkandets förslag: Statens Skolverk bör ges i uppdrag att i samråd med minoriteten utforma en flerårig försöksverksamhet inom förvaltningsområdet för meänkieli, i syfte att ge fler undervisningstimmar i meänkieli i grundskolan och undervisning på meänkieli om minoritetens historia, hantverk, traditioner och kulturarv.

Med hänvisning till de två ovan nämnda förslagen, och till att Pajala kommun är en förvaltningskommun med särskilt ansvar för meänkieli och finska, vill vi ge en nulägesbeskrivning av meänkielis ställning inom Pajalas utbildningsväsende:

Beträffande **förskolan**, så har Pajala kommun tidigare gjort försök med att ha en förskolenhet med en finsk- respektive meänkielitalande pedagog.

Idag finns ingen sådan avdelning, enligt förskolrektorn är inte efterfrågan så stor att det motiverar en hel avdelning. Däremot talar enskilda pedagoger meänkieli och finska till viss/stor del på alla förskoleavdelningar.

Rektorn ser ingen ökad efterfrågan av meänkieli i förskolan, men hon har heller inte stött på något motstånd från vårdnadshavare.

Beträffande **grundskolan**, så läser idag 36 elever meänkieli som språkval eller modersmål. En ökning från sju elever för 1,5 år sedan. 28 av dessa 36 går i årskurs 6-9 och läser meänkieli som språkval. Övriga elever finns i förskoleklass-årskurs 3.

Förutom en kraftig ökning av elevunderlaget noterar meänkieliundervisande lärare (en lärare per 36 elever) en attitydförändring. Eleverna är stolta över sitt språk, arga över historien som varit, arga över förlusten av ett språk som hade kunnat vara självklart för dem att tala.

Samtidigt pekar läraren på en bristande förutsättning för att välja att läsa meänkieli som modersmål; undervisningen bedrivs utanför skoltid. Undervisningstiden krockar med Kulturskolans verksamhet och tiden inte är inte i fas med skolskjutsarna, vilket kan vara anledningen till att inga elever i årskurs 4-9 läser modersmål meänkieli.

Vidare anser läraren att undervisningstiden för modersmål, 30-45 minuter i veckan, är anmärkningsvärt liten. Tiden för språkval, tre gånger per vecka, är mycket bra.

Läraren trycker också på behovet av kompetensutveckling; lärare bör kunna bli behöriga språklärare även i meänkieli, vilket kräver att det går att läsa A-, B-, och C-kurs på högskolenivå. En synpunkt som delas av grundskolerektorn.

Vad gäller meänkieli i förskola och fritidshem framför grundskolerektorn att Pajala kommun har eget mandat att bestämma att vi har en personal som pratar meänkieli i förskola/fritidshem, eller att vi har en avdelning där vi talar meänkieli.

Vidare kan skolan med rektor besluta om att tiden för modersmålsundervisning förlängs till 90 min etc. Idag har vi 60 minuter i tjänstefördelningen. Vi har mandat att fördela det till längre pass samt att utöka antalet gånger, men då blir skolskjutstiden ofta en omständighet som förhindrar elever att delta. Möjligheten att utöka timplanen med ett artonde ämne för modersmålsundervisning i minoritetsspråk är enligt rektorn önskvärd, eller att det läggs in en viss tid i ämnet svenska.

Pajala kommun är inte huvudman för **gymnasieskolan**, men gymnasierektorn ger följande bild av meänkielistudierna vid Laestadiusskolan i Pajala:

Två elever läser meänkieli som språkval-moderna språk, vilket är färre än för några år sedan. De läser nu på nivå två av fyra. Förra läsåret klarade två elever nivå fyra med mycket goda resultat, men de tillhör undantaget. De flesta läser sällan mer än nivå två.

Meänkieli har ofta valts av elever som inte vill läsa finska, spanska, franska eller tyska. Elevernas intresse är dock generellt mycket svagt när det gäller moderna språk.

Meänkieli som modernt språk i stället för modersmål medför krav på utbildade lärare, vilket i sin tur bäddar för högre kvalitet på undervisningen.

Vidare anser rektorn att antalet eftergymnasiala utbildningar i språket måste ökas och validering av studenter som besitter goda kunskaper i språket underlättas.

14.6.3 och 14.6.4 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom slutbetänkandets förslag att regeringen i nära samarbete med minoriteten utreder hur det planerade huvudmuseet för tornedalningar, kväner och lantalaiset och det planerade informationscentrumet kan stödjas finansiellt och på annat plan.

Huvudmuseet och informationscentrumet ingår i den kultursamlade verksamhet som Föreningen Norden Norrbotten föreslår anläggs (slutrapport Poppa, KS.2023.591 800). Föreningen Norden Norrbotten föreslår att Region Norrbotten i samarbete med Kiruna kommun får i uppdrag att utarbeta en plan för ovan nämnt huvudmuseum.

Idag finns det nationella Språkcentret för meänkieli i Kiruna och i Övertorneå. I Övertorneå finns också det nationella resursbiblioteket för meänkieli. För att få spridning på kunskapsinstitutionerna föreslår kulturchefen i Pajala kommun att också Pajala undersöks som möjlig etableringsort för museet/informationscentret.

14.6.6 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom betänkandets förslag att statsstödet till minoritetsorganisationer måste öka. Detta för att säkerställa organisationers möjligheter att verka, påverka och bedriva frågor rörande minoriteter.

14.6.10 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom betänkandets förslag att regeringen bör ändra förordningen 2009:946 med instruktion för Lantmäteriet, i syfte att ge minoriteten representation i Lantmäteriets ornamnsråd. Även det är viktigt i synliggörandet av minoriteten och dess möjligheter till insyn och påverkan i saken.

14.6.11 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom betänkandets förslag att Regeringens utformning av ett sammanhållet regelverk för repatriering av mänskliga kvarlevor från museer och institutioner behöver omfatta även kvarlevor från minoriteten. Detta är en ytterst viktig del av försoningsprocessen.

14.10.1, 14.10.2 och 14.10.3 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom betänkandets förslag

att regeringen i nära samråd med minoriteten tillsätter en utredning som belyser minoritetens historiska renskötseltradition och ser över nuvarande lagstiftning i syfte att skapa ett regelverk som inte missgynnar minoriteten. I detta arbete förutsätter vi att företrädare för minoriteten ingår i expertgrupp eller liknande.

att regeringen i nära samråd med minoriteten och andra berörda tar fram förslag till en utredning av frågan hur avvitringen av ströängar har genomförts, i syfte att reda ut rättsliga oklarheter,

att regeringen i nära samråd med minoriteten tillsätter en utredning i syfte att utreda minoritetens status som urfolk.

14.6.7 och 14.11.7 Pajala kommun noterar och ställer sig bakom betänkandets uppmaning att förstasändningar och utbudet av programverksamhet på meänkieli bör öka i nästa sändningstillstånd för public service (2026-2031),

att Region Norrbotten tillsammans med delägande kommuner i Filmpool Nord (bland andra Pajala) bör undersöka möjligheten att på ett aktivt sätt bidra till att minoriteterna och meänkieli synliggörs i film och teveproduktion.

Pajala kommun önskar göra följande tillägg rörande Tornedalsteatern:

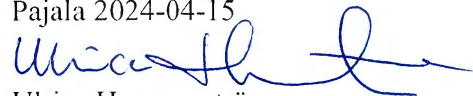
Institutionen Tornionlaakson teatteri-Tornedalsteatern är en ytterst viktig kultur- och språkbärare och samhällsaktör och dess värde för det framtida bör därför lyftas fram.

Att tornedalingar för snart 40 år sedan började höra sitt eget språk och sina egna berättelser från teaterscenen är bl a Tornedalsteaterns förtjänst. En kulturgärning som bidrog till stolthet över och vilja att uttrycka sitt eget unika ursprung.

Idag är Tornedalsteatern en tongivande kulturinstans lokalt, nationellt och även utanför landets gränser. Det är en respekterad och kompetent aktör i arbetet att bevara, synliggöra och återuppliva språket och kulturen, därtill med ambitionen att bli en nationalscen.

Som kommun värnar vi om Tornedalsteatern och dess förutsättningar att fortsätta bedriva högkvalitativ scenkonst.

Pajala 2024-04-15

Ulrica Hammarström

Kommunalråd

Pajala kommun